

Gittin Sources 35

קובץ שיטות קמאי מסכת גיטין דף סז עמוד ב

מי שאחזו קרדייקוס - פי' רוח. [הערוך ערך קרדייקוס]. ונשתי בתריה חמרא מרקא... לישתי שכרא מרקא - פי' מזוג במים. פ"א, השוקט על שמריו כדכתיב "ושקט הוא על שמריו ולא הורק מכלי אל כלי" (ירמיה מ"ח, י"א). פ"א, יין המורק וצלול. [הערוך ערך מרקא]. לשמשא בת יומא - פירוש לקדחת תדירא יום ליום. פירוש אחר באותו יום שהתחילה עליו. [הערוך ערך שמש ד]. ולינחות במיא ולימוד ולותיב - פי' אדם שיודע לשוט על פני המים. [הערוך ערך מד ב]. שמעה ביה ילתא ועיילה לבי מסותא - דביתהו דרב נחמן הות. [הערוך ערך ילתא]. מסותא - שהוא מסחותא תרג' רחיצה דרך לשון ארמי להבליע ח' וע'. [הערוך ערך סר ב]. אהדמו לי הדמי - "וישסעהו כשסע הגדי" (שופטים י"ד, ו') תרג' והדמיה כמה דהדמין גדיא. "וינתחה לעצמיה" (שם י"ט, כ"ט) והדמה [לאיברהא]. [הערוך ערך הדם]. מיעסק בגשורי, אמר, גדולה מלאכה שמחממת את בעלה - פי' כשורה וגשורה אחד הן והן קורה. [הערוך ערך גשר א]. אותיבו קמיה דסתנא דחנקא (חמותה) [חמתה] - פי' דסתנא חלק.

מהרש"א [חדושי אגדות] מסכת גיטין דף סח עמוד ב

לדמא דרישא כו'. יש לשאול בכל הני רפואות הנזכרים בהאי פרקא גם בפרק אין מעמידין אמאי כתבוהו רבינא ורב אשי בתלמוד הא אמרינן בפ"ק דברכות והטוב בעיניך עשיתי שגנז חזקיהו ספר הרפואות כדי שיבקשו רחמים ושבחוהו חכמים על זאת ויש ליישב דודאי ניתן רשות לרפאות ולידע רפואות כל חלאים אלא שאין ראוי לגלות כולם לכל אדם משום אינשי דלא מעלי שלא יבטחו בה' אלא ברפואתם והשתא מה"ט שהותר להם לכתוב התלמוד גופיה דהא דברים שבעל פה אסור לכותבן אבל משום שנתרבה השכחה בדורות האחרונים הותר להם לכתוב משום עת לעשות לה' וגו' (כדאמר לעיל ס.). מה"ט הותרו להם לכתוב הרפואות ולגלותן לרבים כיון שא"א לזכרם בע"פ ופן ישתכחו מכל אדם ומתוך זה תראה שאין התלמוד חסר מכל החכמות כי לכל חולי תמצא בו רפואה שלימה ואמתית למבינים לשונם ואל יאמר המלעיג על חכמי התלמוד שהיו חסרים מחכמת הרפואה:

תוספות מסכת מועד קטן דף יא עמוד א

כוורא סמוך למסרחיה מעלי - ובזמן הזה תופסים סכנה למיכל סמוך לסירחון וגם משתי עלה אבוה דאמר בסמוך דמעלי ושמא נשתנו כמו הרפואות שבש"ס שאין טובות בזמן הזה או שמא נהרות דבבל מעלו לו טפי ויש מפרשים דכוורא לא בכלל דגים מיירי ושם דג ששמו כוורא ומשונה בדברים האלו משאר דגים כדאמרינן פ' כל הבשר (חולין דף קט:): אסר לן גירותא שרא לן לישנא דכוורא ואין נראה שיהא בכל הלשונות של דגים טעם אחד.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף פב עמוד א

אמר ליה רב הונא לרבה בריה: מאי טעמא לא שכיחת קמיה דרב חסדא דמחדדן שמעתיה? אמר ליה: מאי איזיל לגביה? דכי אזילנא לגביה מותיב לי במילי דעלמא. אמר לי: מאן דעייל לבית הכסא לא ליתיב בהדיא, ולא ליטרח טפי. דהאי כרכשתא אתלת שיני יתיב, דילמא משתמטא שיני דכרכשתא ואתי לידי סכנה. אמר ליה: הוא עסיק בחיי דברייתא ואת אמרת במילי דעלמא? כל שכן, זיל לגביה.

חשוקי חמד מסכת גיטין דף סח עמוד ב

לדמא דרישא

האם חייב הרב ללמוד בשיעורי תורה שלו את תחילת פרק מי שאחזו שאלה. יש לשאול האם חייב הרב ללמוד עם תלמידיו את הגמרא בגיטין של תחילת מי שאחזו, והרי תרופות האלו אינן נוהגות כהיום למעשה? תשובה. אמנם בזמן הזה אין להשתמש בתרופות אלו, כמבואר ברע"א (גליון על שו"ע יו"ד סימן שלו) בשם המהרי"ל שכל הרפואות שבכל התלמוד אסור לנסות אותם, משום דאין אדם יכול לעמוד על עיקרם, וכי לא יעלו בידם ילעגו וילגלו על דברי חכמים, מלבד הא דאיתא בשבת מי שיש לו עצם בגרונו, והלחש הזה בדוק ומנוסה, ולכן אותו לבד מתירו ולא שום אחד יותר. ואף על פי כן נראה שמשני טעמים צריך הרב ללמוד את הגמרא הנ"ל: א. כתב המהרש"א בגיטין דף סח ע"ב (ח"א ד"ה לדמא דרישא) יש לשאול בכל הני רפואות הנזכרים בהאי פרקא, גם בפרק אין מעמידין, אמאי כתבוהו רבינא ורב אשי בתלמוד, הא אמרינן בפ"ק דברכות והטוב בעיניך עשיתי שגנז חזקיהו ספר הרפואות, כדי שיבקשו רחמים ושבחוהו חכמים על זאת. ויש ליישב דודאי ניתן רשות לרפאות ולידע רפואות כל חלאים, אלא שאין ראוי לגלות כולם לכל אדם, משום אינשי דלא מעלי שלא יבטחו בה' אלא ברפואתם, והשתא מה"ט

שהותר להם לכתוב התלמוד גופיה דהא דברים שבעל פה אסור לכותבן, אבל משום שנתרבה השכחה בדורות האחרונים הותר להם לכתוב משום עת לעשות לה' וגו', מה"ט הותרו להם לכתוב הרפואות ולגלותן לרבים, כיון שא"א לזכרם בע"פ ופן ישתכחו מכל אדם, ומתוך זה תראה שאין התלמוד חסר מכל החכמות כי לכל חולי תמצא בו רפואה שלימה ואמתית למבינים לשונם, ואל יאמר המלעיג על חכמי התלמוד שהיו חסרים מחכמת הרפואה, עכ"ד. וא"כ צריך הרב להסביר להתלמידים שאף שכהיום אין לנו הבנה בזה, מ"מ יש לדעת שחז"ל ידעו כל החכמות, וגם היום תמצא בו רפואה, למבין לשונם.

ב. כמדומני ששמעתי מגיסי הגר"ח קניבסקי שליט"א שבישיבה דילגו על דפים אלו, ולא למדום ברבים, ואביו מרן בעל הקהלות יעקב שמע על כך, ולמד עמו את כל דברי הגמרא הללו, ויעוין להלן בחשוקי חמד (דף סט ע"ב) בענין חולה הסובל מיסורים האם מותר לתת לו תרופה להרגעה המקצרת את חייו, שגיסי פשט לי מהסוגיא הנ"ל הלכה למעשה שנוגע גם בזמן הזה.

רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק יא הלכה יא

מי שנשכו עקרב או נחש מותר ללחוש על מקום הנשיכה ואפילו בשבת כדי ליישב דעתו ולחזק לבו, אף על פי שאין הדבר מועיל כלום הואיל ומסוכן הוא התירו לו כדי שלא תטרף דעתו עליו.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף סז עמוד א

משום רפואה דברי רבי מאיר. אב"י ורבא דאמרי תרווייהו: כל דבר שיש בו משום רפואה - אין בו משום דרכי האמורי. הא אין בו משום רפואה - יש בו משום דרכי האמורי? והתניא: אין שמשיר פירותיו סוקרו (וצובע אותו) בסיקרא וטוענו באבנים. בשלמא טוענו באבנים - כי היכי דליכחוש חיליה, אלא סוקרו בסיקרא מאי רפואה קעביד? - כי היכי דליחזייה אינשי וליבעו עליה רחמי. כדתניא: וטמא טמא יקרא - צריך להודיע צערו לרבים, ורבים יבקשו עליו רחמים. אמר רבינא: כמאן תלין כובסי בדיקלא, - כי האי תנא. תני תנא בפרק אמוראי קמיה דרבי חייא בר אבין, אמר ליה: כולהו אית בהו משום דרכי האמורי, לבר מהני: מי שיש לו עצם בגרונו מביא מאותו המין ומניח ליה על קדקדו, ולימא הכי: חד חד נחית בלע, בלע נחית חד חד - אין בו משום דרכי האמורי. לאדרא לימא הכי: ננעצתא כמחט, ננעלתא כתריס, שייא שייא.

רש"י מסכת שבת דף סז עמוד א

שיש בו משום רפואה - שנראית רפואתו, כגון שתיית כוס ותחבושת מכה, ופרכינן: הא אין בו כו', כגון לחש שאין ניכר שיהא מרפא - יש בו משום דרכי האמורי בתמיה. דליכחוש חיליה - שעל ידי שהוא שמן וכחו רב - פירותיו נושרין. דליחזייה אינשי - ולסימנא עבדי ליה, לאודעי דמשיר פירותיו. טמא טמא - הוא עצמו אומר: טמא, רחקו מעלי. כובסי - אשכול תמרים, וסימן הוא שמשיר פירותיו. בפרק אמוראי - בפרק אחד ששנוי בתוספתא דמסכת שבת, בהלכות דרכי האמורי. אמר ליה - ר' חייא לתנא. כולהו אית בהו - כל השנויות שם אל תטעה לומר באחד מהן אין בו משום דרכי האמורי, אלא בכולן אתה שונה יש בו, לבר מהני שנים אלו שאפרש לך. מי שיש לו עצם וכו' ולחש דנעצתה כמחט - אלו שנים לבדם אין בהם. חד חד נחית - לחש הוא. לאדרא - עצם של דג שישב לאדם בושט. שייא שייא - לחש הוא: רד רד.

חדושי הרשב"א מסכת שבת דף סז עמוד א

כל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי. פירוש כל שיש בו משום רפואה בין סם בין לחש, דאפילו לחשים שיש בהן ממש ומועילין לרפואה יש בהרבה מקומות בתלמוד שהן מותרין, ותניא בתוספתא פ"ח דמכילתין (הי"א) אלו דברים מותרין היה מתחיל במלאכתו נותן שבח והודאה לפני המקום, בחבית או בעיסה מתפלל הוא שתכנס בהן ברכה ולא תכנס בהם מארה, לוחשין על המעים ועל הנחש ועל העקרב ולא מדרכי האמורי, ואפשר דאפילו לחשים שאין אנו יודעין אם יש בהן משום רפואה אם לאו מן הספק מותרין ולא אסרו אלא אותן שהן בדוקין ודבר ברור שאין בו משום רפואה, וכן נראה שפירשו בתוספות.

ר"ן (על הרי"ף) מסכת שבת דף ל עמוד ב

כל דבר שיש בו משום רפואה. בין לחש בין כל דבר כיון שאנו יודעין שהוא מרפא והכי מוכח בתוס' ואפשר דאף לחשין שאין אנו יודעין אם יש בהן משום רפואה מותרים מספק ולא אסרו אלא אותם שבדקו ואין מועילין וכתב הרשב"א ז"ל שכן נראה שפירשו בתוס' אלא שראיתי להר"ר יונה ז"ל שחשש בכל קמיע שאינו מן המומחה משום דרכי האמורי: דליכחוש חיליה. ע"י שהוא שמן וכחו רב פירותיו נושרין: דליחזיוה אינשי. ולסימנא עבדי ליה לאודועי שמשיר פירותיו: טמא טמא. הוא עצמו אומר טמא שירחקו מעליו: כובסא. אשכול תמרים וסימן הוא שמשיר פירותיו:

רא"ש מסכת שבת פרק ו סימן יט

פרש"י אין בו משום רפואה כגון לחש שאין ניכר שיש בו רפואה. ולא נהירא לי דלעיל בשמעתין איכא כמה לחשים שהיו עושים. אלא מיירי כשעשה מעשה ואינו ניכר שיהיה בו רפואה כגון סוקרו בסיקרא דאייתי עליה:

רש"י מסכת חולין דף עז עמוד ב

יש בו משום רפואה - כגון משקה או סם או לחש שלוחש על המכה. אין בו משום רפואה - כגון שעושין שלא על החולי כגון קבורת שליח בפרשת דרכים וכיוצא בהם שדומין לניחוש.

ספר מורה הנבוכים חלק ג פרק לז

המצות אשר כלל אותם הכלל השני, הם המצות אשר ספרנום בהלכות ע"ז, ומבואר הוא שהם כלם להציל מטעות עבודה זרה ומדעות אחרות בלתי אמתיות התגלגלו עם עבודה זרה, כמעונן, ומנחש, ומכשף, וחובר חבר, ושואל אוב וזולתם מן הכת שלהם, וכשתקרא כל הספרים אשר זכרתי לך יתבאר לך שהכשוף אשר תשמע אותו הוא מפעולות שהיו עושים אותם, הצאב"ה, הכשדיים, והכלדיים, ויותר היה במצריים, ובכנעניים, היו מביאים לחשוב בהם או היו חושבים שבהם יעשו מעשים נפלאים במציאות אם לאיש אחד או לאנשי מדינה, והמעשים ההם אשר יעשו אותם המכשפים אין ההקש נותן אותם ולא יאמין השכל שהם יחייבו דבר כלל, כמו שיכוונו לקבץ צמח ידוע בעת ידוע, או ילקח מן הדבר הפלוני מספר הפלוני ומכך מספר כך, והוא שער גדול מאד ואני אכללהו לך בשלשה מינים, האחד מהן מה שנתלה בדבר מן הנמצאות, צמח או בעלי חיים או מוצא, והשני מה שנתלה בהגבלת זמן שיעשו בו המעשים ההם, והשלישי פעולות אנושיות שיעשו, כרקוד, או טפוח, או הצוחה, או השחוק, או שישכב על הארץ פרקדן, או לשרוף דבר, או לעשן בעשן ידוע, או דברים ידובר בהן מובנים או בלתי מובנים, אלו הם מיני מעשה הכשוף, ויש פעולות כשוף שלא ישלמו אלא בכל אלו הפעולות, באמרם ילקח כך וכך עלה מן הצמח הפלוני, ויקחהו בהיות הירח במעלה הפלונית, בעת שהוא ביתד מזרח או זולתו מן היתדות, וילקח מקרן הבהמה הפלונית או מזיעתה או משערה או מדמה שיעור כך והשמש בחצי השמים דרך משל, או במקום מוגבל, וילקח מן המוצא הפלוני או ממוצאים רבים ויותר במולד כן והכוכבים על ערך כך, אחר כן תדבר ותאמר כך ואתה תעשן בעליון ההם וכיוצא בהן לצורה ההיא המותכת, ויארע כך, ויש פעולות כשוף יחשבו חושבים שהם ישלמו באחד מן המינין ההם, ורוב מעשה הכשוף האלו יתנו בהן שיהיו העושות נשים על כל פנים, כמו שנמצא שזכרו בהוצאות המים, שעשרה נשים בתולות ילבשו חלי ובגדים אדומים וירקדו דוחקות אחת חברתה הולכות לפנים ושבות לאחור וירמוז לשמש והשלמת הפעל ההוא הארוך עד שיצאו המים לפי מחשבתם, וכן זוכרים שארבע נשים תשכבנה על גבן ותגבהנה רגליהן מסופקות ויאמרו כך ויעשו כך והן על זאת ההצעה המגונה, ויסור הברד היורד על המקום ההוא, והרבה מאלו ההבלים והשגעונות, ולא נמצאם כלל שיתנו בפעולתם אלא נשים, וא"א לפעולות הכשוף מבלתי הבטה בענייני הכוכבים, ר"ל שהם יחשבו שזה הצמח מחלק הכוכב הפלוני, וכן כל ב"ח וכן כל מוצא ייחסוהו לכוכב, וכן יחשבו שהפעולות ההם אשר בעשותם אותם יעשה להם הכשוף, הם מיני עבודות לכוכב ההוא וירצוהו הפעל ההוא או המאמר ההוא או העשון ולזה יעשה לנו מה שנרצה. ואחר זאת ההקדמה אשר התבאר לך מקריאת ספריהם הנמצאים עתה בידינו שכבר הודעתים לך, שמע דברי, אחרי שכונת התורה כולה וקטבה אשר עליו תסוב הוא הסרת ע"ז ומחות זכרה, ושלא יחשב בכוכב מן הכוכבים שהוא מזיק או מועיל בדבר מאלו העניינים הנמצאים לבני אדם, שזה הדעת הוא המביא לעבדם, התחייב בהכרח שיהרג כל מכשף, כי כל מכשף הוא עובד ע"ז בלא ספק, אבל בדרכים מיוחדים זריים בלתי דרכי עבודת ההמון לאלהות ההם, ולהיות הפעולות ההם כלם אמנם התנה ברובם שיעשו הנשים, אמר מכשפה לא תחיה, ועוד לחמלת בני אדם בטבע להרוג הנשים, ולזה בארה ג"כ בע"ז לבד, איש או אשה, וכפל ואמר את האיש או את האשה, מה שלא בא כמו זה לא בחלול שבת ולא בזולתו, וסבת זה רוב החמלה

עליהם בטבע. וכאשר היו המכשפים חושבים בכשופיהם שהם עושים מעשה ושהם בפעולות ההם מגרשים החיות הרעות מן העירות, כאריות והנחשים וכיוצא בהן, ויחשבו ג"כ שהם בכשופיהם ידחו מיני נזקים מצמח האדמה, כמו שנמצא להם פעולות שיחשבו שהם ימנעו רדת הברד, ופעולות יהרגו התולעת מן הכרמים עד שלא יפסידם, וכבר האריכו בהריגת תולעת הכרמים ר"ל הצאב"ה ודרכי האמרי ההם הנזכרים בספר עבדת הנבטי"ה, וכן יחשבו שיש להם פעולות ימנעו נפילת עלי האילן ונשירת הפרי, ומפני אלו העניינים המפורסמים אז, כלל בדברי הברית שבעבודת ע"ז ומעשה הכשוף ההם אשר תחשבו שירחיקו מכם אלו הנזקים, בהם יחולו הצרות ההם בכם, אמר והשלחתי בכם את חית השדה וגו', ואמר וישן בהמות אשלח בם עם חמת זוחלי עפר, ואמר פרי אדמתך וכל יגיעך וגו', ואמר כרמים תטע ועבדת ויין לא תשתה ולא תאגור וגו', ואמר זיתים יהיו לך וגו', עקר הענין שכל מה שהתחכמו בו עובדי ע"ז לחזק עבודתם ולהעמידם לעד ולהביא בני אדם לחשוב שהם דוחים נזקים ידועים ומביאים תועלות מיוחדות, כלל בדברי הברית ואמר שבעבודתה ימנעו התועלות ההם ויחולו הצרות ההם. הנה התבאר לך אתה המעיין למה כוונה התורה לאותם פרטי הקללות והברכות הנכללות בדברי הברית וייחדם מזולתם, ודע שעור זאת התועלת הגדולה ג"כ, ולהרחיק מכל מעשה הכשוף הזהיר מעשות דבר מחקותיהם ואפי' במה שנתלה במעשה העבודה וכיוצא בהן, ר"ל כל מה שיאמר שהוא מועיל ממה שלא יגזור אותו העיון הטבעי אבל נוהג לפי דעתם, כמנהג הסגולות והכחות המיוחדות, והוא אמרו ובחקותיהם לא תלכו, ולא תלכו בחקות הגוים, והם אשר יקראו ז"ל דרכי האמורי, מפני שהם סעיפי מעשה המכשפים, שהם דברים לא יגזרם היקש טבעי, אך הם מושכים למעשה הכשוף אשר הם נסמכים לענייני הכוכבים בהכרח, ויתגלגל הענין להגדיל הכוכבים ולעבדם ולרוממם, ואמרו בפירוש כל שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי, רוצים בזה שכל מה שיגזרו העיון הטבעי הוא מותר וזולתו אסור, וכן כאשר נאמר אילן שמשיר פירותיו טוענו באבנים או סוקרו בסקרא, הוקשה על זה המעשה בשלמא טוענו באבנים כי היכי דליכחש חיליה אלא סוקרו בסיקרא מאי טעמא וכו', הנה התבאר שסקירה בסקרא וכל מה שדומה לזה ממה שלא יגזרוהו ההיקש הטבעי אסור לעשותו משום דרכי האמורי, וכן אמרו בשליא של מוקדשין תקבר, אמרו אין תולין אותה באילן ואין קוברין אותה בפרשת דרכים מפני דרכי האמורי, ואל יקשה עליך מה שהתירו מהם במסמר הצלוב וישן השועל, כי הדברים ההם בזמן ההוא היו חושבים בהן שהוציא אותם הנסיון והיו משום רפואה, והולכין על דרך תלות העשב שקורין בערבי פאבינ"ה ובלע"ז פיאוניא"ה על הכנפה, ונתנית צואת הכלב למורסות הנרון, והעישון בחומץ ומרקשי"ט למורסות המכות הקשות, כי כל מה שנתאמת נסיונו באלו אף על פי שלא יגזרוהו ההיקש הוא מותר לעשותו, מפני שהוא רפואה ונוהג מנהג שלשול הסמנין המשלשלים, והעלה בידך אלו הנפלאות ממאמרי זה אתה המעיין ושמרם כי לית חן הם לראשך וגו'. והנה בארנו בחבורנו הגדול שהקפת פאת ראש ופאת זקן אסור מפני שהוא תקון כומרי עבודה זרה, והוא הסבה גם כן לאסור השעטנז, כי כן היה תקון הכומרים גם כן היו מקבצים בין הצומח ובעלי חיים בלבוש אחד והיה חותם אחד מן המוצאים בידו, תמצא זה כתוב בספריהם, והוא הסבה גם כן באמרו לא יהיה כלי גבר על אשה וגו', תמצאהו בספר טומטום יצוה שילבש האיש בגד אשה צבוע כשיעמד בכוכב נוגה, ותלבש האשה השריון וכלי המלחמה בעמדה למאדים, ובו ג"כ אצלי סבה אחרת והוא שזה הפעל מעורר התאוה ומביא למיני זנות, ואמנם אסור ההנאה בעבודה זרה מבואר מאד, שפעמים יקחה לשבור אותה וישאירה ותהיה לו למוקש, אפילו אם שברה ויצקה או מכרה לעכו"ם נאסרה דמיה בהנאה, וסבתו כי הרבה פעמים יחשבו ההמון הענינים המקריים סבות עצמיות, כמו שנמצא רוב בני אדם אומרים שאחר ששכן פלוני בזה הבית או קנה זאת הבהמה או זה הכלי העשיר והוסיף ממונו וכי היו מבורכים לו, וכן היה אפשר שיקרה לאיש אחד שתצליח סחורתו וירבה ממונו מן הדמים ההם ויחשבהו לסבה, ושברכת דמי הצורה ההיא הנמכרת גרמה לו זה ויאמין בה, מה שכונת התורה כולה הפך האמונה ההיא כמו שהתבאר מכל דברי התורה, לזאת היא הסבה בעצמה באסור הנאת צפוי נעבד ותקרובת עבודה זרה וכליה, מפני שנצל מן המחשבה ההיא, כי היתה אמונתם בהם בזמנים ההם גדולה מאד עד שהיו חושבים שיחיו וימיתו ושכל טוב ורע מאתם רוצה לומר הכוכבים, ומפני זה עשתה התורה חזוקים להסיר הדעת ההוא, בברית, ועדים, ושבועות חמורות, ובאלות הנזכרות, והזהיר להשמר לקחת דבר ממנה וליהנות בה, והודיענו השם יתעלה שאם יתערב מדמיה שום דבר עם ממון אדם, יאבד הדבר ההוא כל הממון ההוא ויכלהו, והוא אמרו ולא תביא תועבה אל ביתך וגו', כל שכן שאין להאמין שיש בה ברכה. וכשתעיין בכל המצות שבאו בעבודה זרה אחת אחת תמצא סבתם מבוארת, והוא להסיר הדעות הרעות ולהתרחק מהם עד הקצה האחרון, וממה שנתעורר עליו הוא שנותני הדעות השקריות שאין עקר להם ולא הועיל בהם, יערימו ויעשו תחבולה לחזק אמונתם, באמרם לבני אדם שמי שלא יעשה הפעולה ההיא המחזקת לאמונה ההיא והמקיימת אותה לנצח תחול עליו המכה הפלונית, ואפשר שתארע המכה ההיא במקרה יום אחד לאדם אחד ויכוין אל הפעולה ההיא וימשך אחר הדעת ההוא, וידוע מטבע בני האדם בכלל שרוב פחדם ויראתם היא מאבדת הממון והבנים, ולזה פרסמו עובדי האש בזמנים ההם שכל מי שלא יעביר בנו ובתו באש ימותו בניו, ואין ספק שמפני זאת ההרחקה ימהר כל אחד לעשותו לרוב חמלתו ופחדתו על הבן ולמעוט הפעולה וקלותה, שאין שם אלא להעבירו על האש, וכ"ש בהיות ענין הבנים הקטנים מסור לנשים וידוע מהירות האמין הנשים לכל דבר וחולשת שכלם בכלל, ומפני זה עמדה התורה כנגד זאת הפעלה מאד ועשתה בה מן החזוקים מה שלא עשתה בשאר מיני ע"ז, למען טמא את מקדשי ולחלל את שם קדשי, ואחר כן הגיד הנאמן מפי השם ואמר

שזה הענין אשר יעשהו להחיות הולד במעשה ההוא, יאבד השם עושהו ויכרית זרעו, אמר ונתתי את פני באיש ההוא ובמשפחתו, ודע שרושם הפעולה ההיא נשאר עד היום לפרסומו בעולם, הלא תראה המילדות יקחו הנערים הקטנים בחתול וישימו עשון בלתי טוב הריח על האש ויניעו הנער ההוא על העשון ההוא שעל האש, וזה מין מן ההעברה באש בלא ספק, אין מותר לעשותו, והסתכל רוע ערמת נותן זה הדעת איך השאירו וקיימו בזה הדמיון עד שעמדה כנגד התורה אלפים מן השנים ולא נמחה זכרו ועומד רשומו, וכן עשו עובדי ע"ז בענייני הממון ושמו לחק שיהיה אילן אחד נעבד והיא האשרה ילקח תבואתה יקריבו קצתה ויאכלו שאריתה בבית ע"ז, כמו שבארו בדיני האשרה, וכן שמו לחוק שראשית פרי כל אילן שפריו נאכל יעשה בו כן, ר"ל שיקריבו קצתו ויאכלו קצתו בבית ע"ז, ופירסמו ג"כ שאי זה אילן שלא יעשה כן בראשית פריו ייבש האילן ההוא וישל פריו או תמעט תבואתו או תארע לו מכה, כמו שפרסמו שכל ולד שלא יעבירו אותו באש ימות, ולפחד בני אדם על ממונם מהרו ג"כ לזה, ועמדה התורה כנגד זה הדעת ואמר יתעלה בשרפת כל מה שיוציא האילן העושה פרי לשלשת השנים, כי קצתם יתנו פרי אחר השנה, וקצתם יתנו תחלת תבואתם אחר שנתים, וקצתם אחר שלש, וזהו הרוב למי שיטע כדרך שבני אדם נוטעין באחד מן השלשה דרכים המפורסמים, והם נטיעה, והברכה, והרכבה, לא תביט למי שיזרע גרעין או עצם, שהתורה לא תתלה החקים אלא בדברים שהם על הרוב, ורוב מה שתאחר הנטיעה תחילת תבואתה בארץ ישראל הוא לשלש שנים, ויעד לנו יתעלה אשר באבוד זאת התבואה הראשונה והשחתתה תרבה תבואות האילן, אמר להוסיף לכם תבואתו, וצוה באכילת נטע רבעי לפני ה', תחת שהיו אוכלים ערלה בבית ע"ז כמו שבארנוהו. וממה שזכרוהו ג"כ ע"ז הקדמונים בעבודת הנבטי"ה שהם היו מעפשים דברים שזכרום וישמרו בהם בוא השמש במעלה ידועה, ומעשה כשוף רבים, וחשבו שהדבר ההוא יהיה מזומן ביד כל אחד, וכשיטע אדם אילן עושה פרי יזרה סביבו או במקומו מן הדבר ההוא המעופש וימהר להצמיח האילן ולתת פריו מהרה יותר מן הנהוג, וזכרו שזה ענין נפלא מאד ונוהג מנהג הטלסמאות ושהוא ענין יותר נפלא מכל מיני הכשוף כלם במהר יציאת פרי כל עץ עושה פרי, וכבר ביארתי לך והודעתך בריחת התורה ממעשה הכשוף כולם, ולזה אסרה התורה כל פרי שיתן האילן בג' שנים מיום נטיעתם ואין צריך א"כ למהר נתינת פריים לפי מה שהיו חושבים, ואחר ג' שנים יוציאו רוב האילנות הנותנים פרי פריים בארץ ישראל לפי מנהג טבעם, ולא נצטרך למעשה הכשוף ההוא המפורסם אצלם אז, והבן אלו הנפלאות גם כן. ומן הדעות המפורסמות בזמנים ההם אשר השאירום הצאב"ה שהם אמרו בהרכבת האילן באילן אחר, כשיעשה במולד כך ויעושו בכך וכך ויאמר עליו כך וכך בעת ההרכבה, יבא מן המורכב ההוא דבר שחושבים עליו שהוא מועיל תועלות גדולות, המפורסם מכל מה שזכרוהו הוא מה שזכרו בתחלת ספר העבודה הנבטי"ה בהרכבת הזית באתרוג, והאמת אצלי שספר רפואות שגנז חזקיה מזה הכת היה בלא ספק, וכן זכרו עוד שבעת הרכבת מין במין זולתו צריך שהיה החוטר אשר ירצה להרכיבו ביד נערה יפה ואיש ישגלנה משגל מגונה רוצה בו שלא כדרכה, ובעת חבורם על זה הדרך תרכיב האשה הנטע באילן, ואין ספק שזה היה מפורסם ולא היה שם מי שלא היה עושה כן, וכ"ש למה שהתחבר אליו מהנאת המשגל עם התועלות בתועלות ההם, ומפני זה נאסר הכלאים, ר"ל הרכבת אילן באילן, בעבור שנתרחק מסברת ע"ז ומתועבות משגליהן היוצאים מדרך הטבע, ומפני הרכבת אילן נאסר לקבץ אי זה שני מיני זרעים שהיו ואפילו לסמכן זה לזה, אתה תמצא כשתשתכל בפרוש זאת המצוה, הרכבת אילן לוקין עליה בכל מקום מן התורה מפני שהוא עקר האזרה, וכלאי זרעים כלומר סמכם זה לזה לא נאסר רק בא"י. וכן זכרו בבאור בספר העבודה ההיא כי מנהגם היה לזרוע שעורה וחרצן יחד, וחשבו שלא יהיה הכרם טוב אלא בזה, ולכן אסרה התורה כלאי הכרם וצותה לשרוף הכל, כי חקות הגוים כלם אשר היו חושבים שהם כחות וסגולות, ואפילו דבר שלא יהיה בו ריח ע"ז נאסר, כמו שבארנו באמרם אין תולין אותה באילן וכו', ואסרה חקותיהם כלם אשר יקראו דרך האמורי, למה שנמשך אליהם מע"ז, כשתשתכל מנהגיהם בעבודתם, תמצא מיני עבודה יפנו בהם לכוכבים, ומינים יפנו בהם לשני המאורים הגדולים, והרבה פעמים יבחרו מולדי מזלות לזריעה ועשונים והקפים יקיף אותם הנוטע או הזורע, מהם מי שיקיף ה' הקפות לה' הכוכבים המשרתים מלבד שני המאורים, ומהם מי שיקיף ז' הקפות לז' המשרתים אשר שני המאורים בכללם, ויחשבו שאלו כלם כחות וסגולות מועילות מאד בעבודת האדמה להביא בני אדם לעבודת הכוכבים, ונאסרו חקות הגוים ההם כלם בכלל, ואמר לא תלכו בחקות הגוי וגו', ומה שהיה מהם יותר מפורסם ויותר פשוט או היה בו ביאור במין ע"ז ייחד בו האסור, כערלה, וכלאים, וכלאי הכרם, והתימה אצלי מאמר רבי יאשיה בכלאי הכרם והוא הלכה עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד, אין ספק אצלי שראה עקר הענין ההוא מדרכי האמורי, הנה כבר התבאר לך בבאור אין ספק בו שאסור, שעטנז, וערלה, וכלאים, היא מפני ע"ז, ושאסור חקותיהם הרמוז אליו הוא למה שנמשך אליו מע"ז כמו שבארנו: